

MIJMERINGEN

*ONDER EEN AFRI-
KAANSE ZON*

HANS
BURGMAN

MIJMERINGEN
ONDER EEN
AFRIKAANSE ZON

HANS BURGMAN

KISUMU KENIA 2007

IN WAT VOOR WERELD LEVEN WIJ?.....

7

EEN SPEL VAN KRACHTEN, BEWEGINGEN EN TIJD 7

WERELDEN VAN RUIMTE: Seizoenen leiden tot typische ruimtebeleving..10

Afrikaanse Buitenhuisruimte 10

Europese Binnenhuisruimte 11

AFRIKAANSE VISIE.12

WAT BEN IK EIGENLIJK? .....

13

IK HEB DE RUIMTE.13

IK BREID MEZELF UIT DOOR VEROVEREN EN VASTHOUDEN.14

IK BEN VERDEELD OVER GEEST EN MATERIE. 15

GEBEURT ER OOK NOG WAT?.....

18

AFRIKAANSE BIJDAGEN.18

IN WAT VOOR WERELD LEVEN WIJ?

EEN SPEL VAN KRACHTEN, BEWEGINGEN EN TIJD

Het bestaan is een bewegelijk spel van krachten: mijn eigen kracht en die van de dingen om mij heen. Ik ervaar mijzelf als een bron van daden, van bewustzijn en van liefde. Als die kracht ophoudt ben je dood.

De werkelijkheid komt over als een groot netwerk van krachten. In de natuur is kracht een beslissende factor. Het zou vreemd zijn als het tussen mensen niet zo was.

Op een enkeling na – zoals Heracleitos - durfde vroeger bijna niemand te zeggen dat alles altijd bewoog: men ging er van uit dat dingen “van nature” stilstonden. Men had niet door dat stilstand eigenlijk een balans van krachten betekende. Maar, je voelt ook aan jezelf dat je steeds weer rust nodig hebt: energie komt blijkbaar in beperkte hoeveelheden.

De Wet der Traagheid sloot hierop aan. Oorspronkelijk betekende die dat beweging langzamerhand vervalt tot stilstand tenzij er een nieuwe impuls gegeven wordt. Aldus leidt kosmische beweging tot een bewijs van het bestaan van God, de Eerste Impuls.

Om vat te krijgen op de beweging van de dingen ging men bewegingen tellen. Zo ontstond “Tijd”. Hiervoor ging men uit van regelmatige bewegingspatronen.

De Babyloniërs gebruikten de bewegingen van de hemellichamen. De zon zorgde voor seizoenen. De maan voor maanden. De planeten deden hen denken aan weken. De dierenriem bracht hen op het idee om de dag onder te verdelen in 12 uren. Uren werden onderverdeeld in 60 kleine stonden; en een tweede verdeling leidde tot nog kleinere stonden: “minuten” en “seconden”. Vele volkeren hebben soortgelijke berekeningen als zonsopgang, ochtendzon, middagzon, zonsondergang en nacht.

Andere meetsystemen zijn schaduwen, slingers, zandlopers en gespannen veren.

Het patroon van seizoenen heeft geleid tot grote verschillen in diverse culturen.

Oost Afrika kent alleen maar natte en droge seizoenen, maar die verschillen zijn niet dramatisch. Een vernuftig mens wordt het hele jaar door voorzien van levensbehoeften door een gulle Moeder Natuur.

In de noordelijke Europese regionen zijn de seizoensverschillen heel groot. Water wordt ijs en voedsel verdwijnt. De natuur valt in slaap. Mensen kunnen de winterperiode enkel maar overleven door voedsel te bewaren en zichzelf in huizen te verschuilen.

In Oost Afrika speelt het mensenleven zich buitenshuis af.

In Europa zijn de seizoensverschillen zo groot dat de mens zich uit de natuur terugtrekt en binnenshuis gaat leven. Terugtrekken wil zeggen: abstractie

Vanuit de ruimtebeleving krijgen wij zicht op cultuurverschillen m.b.t. tijdbeleving.

In de Europese binnenhuisruimte wordt tijd een op zich staand iets, onafhankelijk van zon en maan. De klok wordt het ijkpunt. Tijd wordt een onafhankelijk element dat goed gebruikt moet worden. Het ontrolt zich als een lange loper naar de toekomst en kan reeds maanden van te voren behandeld worden. Tijd wordt universeel en gemeenschappelijk door Greenwich Mean Time, kalenders en agenda's. Tijd wordt een strenge meester.

In de Afrikaanse buitenhuisruimte blijft het contact met de omgeving bewaard. Tijd heeft te doen met de bewegende omgeving. Hierdoor wordt toekomstige tijd minder reëel. Beloftes zijn vooral een teken van genegenheid. Je kunt pas serieuze plannen voor de toekomst maken wanneer de beweging der dingen te zien is: een dag of zo tevoren. Bij Afrikanen wordt vrije tijd vooral gecreëerd door het achterwege laten van dingen die men zich eigenlijk voorgenomen had te doen.

Wie heeft er gelijk? Menige Europeaan denkt dat zijn opvatting van tijd beter is; maar als je ziet hoeveel van hen zwaar gestrest zijn krijg je het gevoel dat ze wel wat van de Afrikanen kunnen leren.

Lees: R.Kapuscinski *The Shadow of the Sun*, pgs 16-17.

e.g. "In practical terms, this means that if you go to a village where a meeting is scheduled for the afternoon but find no one at the appointed spot, asking 'When

will the meeting take place?’ makes no sense. You know the answer: ‘It will take place when people come.’”

Lees: John S. Mbiti *African Religions and Philosophy* pgs. 13-28.

e.g. “According to traditional concepts, time is a two-dimensional phenomenon, with a long *past*, a *present* and virtually *no future*. The linear concept of time in western thought, with an indefinite past, present and infinite future, is practically foreign to African thinking. The future is virtually absent because events which lie in it have not taken place, they have not been realized and cannot, therefore, constitute time.”

“*Actual time* is therefore what is present and what is past. It moves ‘backward’ rather than ‘forward’; and people set their minds not on future things, but chiefly on what has taken place.”

Time moves from Sasa (now) to Zamani (history). Deceased people are in Zamani as long as they are remembered; after that they pass into a collective immortality, the domain of the spirits.

Lees: Kapuscinski o.c.pg. 219 over verkeer in Ethiopia: “Every few moments, each driver, cattle herder, or pedestrian is confronted by an obstacle, a conundrum, a problem that needs solving: how to pass without colliding with the car approaching from the opposite direction; how to hurry along one’s cows, sheep, and camels without trampling the children and crawling beggars; how to cross without getting run over by a truck, being impaled on the horns of a bull, knocking over that woman carrying a twenty-kilogram weight on her head. And yet no one shouts at anyone else, no one falls into a fury, no one curses or threatens – patiently and silently, they all perform their slaloms, execute their pirouettes, dodge and evade, maneuver and hedge, turn here, converge there, and, most important, move forward. If a bottleneck occurs, people will participate harmoniously and calmly in diffusing it; if a traffic jam occurs, everyone will set about resolving it, millimeter by millimeter.”

WERELDEN VAN RUIMTE:

Seizoenen leiden tot typische ruimtebeleving.

Afrikaanse Buitenhuisruimte

Buitenhuisruimte is onbegrensd en ondeelbaar. Daar hebben dingen nauwelijks een vaste plaats: ze hoeven niet opgeruimd te worden. Zuinig zijn met ruimte betekent niets.

Buitenhuisruimte wordt door bepaalde factoren wel afgebakend:

Door vriendschap en vijandschap;

Door gemeenschappelijke behoeften: water, schaduw, doorgang;

Door angst voor het onvatbare

In de buitenhuisruimte tref je dingen, toestanden, vrienden, vijanden, genoegens en gevaren. Zij vormen tezamen een netwerk van krachten. In de natuur gaat het om macht. Elk wezen heeft wat macht ter beschikking. Elke ontmoeting is een machtsstrijd. Overwinnen is overleven. De menselijke maatschappij, een onderdeel van de natuur, kan op dit stramien worden geweven.

In de cultuur van macht gaat men er van uit dat alles uit macht voortkomt. Succes, bezit, geld, dat alles komt uit macht. De onderlinge machtsrelaties vormen tezamen een pyramide. Ieder individu is onderworpen aan machtiger wezens. Voor de zwakke is er geen dialoog, hij mag geen initiatieven ontplooiën of verantwoordelijkheid dragen: dat is de taak van de machtige. De zwakke heeft slechts twee mogelijkheden: gehoorzamen of misleiden. Dat ziet men in de natuur en dus ook bij onverlichte mensengemeenschappen. De zwakke kan geen beroep doen op "rechten", hij kan slechts hopen op "gunsten".

Overleven in de pyramide betekent: proberen je plaats te houden. Proberen je macht te behouden. Deel die dus nooit met anderen. Kennis is macht. Dus niet zo maar kennis delen. Beantwoord vragen met grote tegenzin.

Waar God in de samenleving wordt betrokken zal Hij de machtigste zijn. Hij is soeverein, hij hoeft zich van niemand wat aan te trekken. Vanaf het standpunt van zijn onderdanen komen zijn daden meestal over als "boffen"

en “pech hebben”. Wie zich atheïst noemt moet dus niet opkijken als hij nooit boft.

Geld is opgestapelde macht. De macht van geld is zo groot dat het alle kenmerken heeft van het goddelijke. Het kan dan ook makkelijk de plaats van God overnemen. Ook Geld heeft zijn Geboden.

De uiterlijke verschijningsvorm is van groot belang. In je kwetsbaarheid moet je onmiddellijk reageren, in tijd van crisis op leven en dood. De Oost-Afrikaanse culturen bereiden de kinderen hierop voor middels overlevings-technieken.

Hoe overleef je een machtige? Gebruik je verstand om te zien of je een kans hebt. Onderwerp je aan een onoverwinnelijke supermacht en sluit je bij hem aan. Vaak maak je toch nog een aardige kans met slimme misleiding. Een populaire vorm van misleiding is vleierij. A rich man’s jokes are always funny. Een andere effectieve vorm van misleading is camouflage. En je kunt altijd nog proberen te liegen. De leugen is vaak het enige wapen dat de zwakke nog rest; mag je hem dat afnemen? Een andere overlevingstactiek is ontsnappen, uit de buurt blijven, jezelf verbergen achter smoesjes.

Overleven in de machtscultuur betekent vaak: de waarheid geweld aandoen. Voor de samenleving is het heel slecht als iedereen aldoor slim wil zijn; het gevolg is dat iedereen vol wantrouwen is. Maar vertrouwen ligt aan de basis van de menselijke samenleving. Vertrouwen wordt zelfs beschouwd als Social Capital. Zonder wederzijds vertrouwen worden handel en industrie onmogelijk.

Het is wel interessant om te vermelden dat Jezus beslissende machtsuitoefening uitdrukkelijk heeft verboden voor zijn volgelingen: “Dat doen de heidenen; maar bij jullie mag het niet voorkomen”. Jezus houdt vol dat het mogelijk moet zijn om “liefde” de plaats te laten innemen van “macht”.

Europese Binnenhuisruimte

Binnenhuisruimte is beperkt en moet men dus verdelen. Alle mensen en dingen krijgen hun eigen ruimte. Dit leidt tot privé-ruimte; indringers worden verwijderd. Dit alles gaat gepaard met meten en organiseren en opbergen. Vanwege de moeilijke seizoenen moet ook het binnenklimaat onder controle gebracht worden. Licht en bijgevolg tijd komen onder controle. In binnenruimte wordt een eigen klimaat geschapen.

Binnenhuisruimte geeft veel minder bewegingsmogelijkheid; buiten is er meer ruimte om te dansen. Binnenhuismensen marcheren van de ene binnenhuisruimte naar de andere.

In geval van gevaar zal de binnenhuisman zijn woning zo stevig mogelijk maken; de buitenhuisman is aldoor op zijn hoede. Bij een aanval moet de binnenhuisman zich met geweld verdedigen; de buitenhuisman zoekt het liever in misleiding en ontsnappen. Aan de woning worden veel grotere eisen gesteld. Deze moet duurzaam zijn en veilig, zowel voor de bewoners als voor de vele opgeslagen voorraden.

Mensen van een binnenhuisruimte-cultuur lopen grote kans controlefreaks te worden.

Zij leiden ook een veel “kunstmatiger” leven met kunstmatige regels.

AFRIKAANSE VISIE

Afrikanen ondervinden belemmeringen vanuit hun machtscultuur. Maar toch geven zij zich niet zomaar over aan Westerse cultuur. Zij koesteren het spel met de natuur om hen heen. Zij verstaan het spel. Geboorte betekent van binnenruimte naar buitenruimte gaan. Afrikaanse gebruiken tonen respect voor deze overgang: een halve meter plaatsverschil.

Europese babybehandeling is anders: kinderkamer en wiegje zijn een andere wereld. Misschien denkt de blanke baby wel dat hij dood is. In ieder geval wisselt hij de ene binnenruimte in voor een andere.

Afrikaanse cultuur sluit aan bij de hiërarchie van de buitennatuur; de mensen zullen in hun samenleving ook proberen om door slimheid een hoge plaats in te nemen.

Iemand die moet overleven in de machtspyramide zal alles weten over “Crisis Management”. Op zich is dat een goede eigenschap. Maar als het de hoofzaak wordt draait het uit op een slechte situatie. Het is meestal iets defensiefs: het behouden van de status-quo. Het leidt dus eerder tot stagnatie dan tot vooruitgang. Het tast het kwaad niet in de wortel aan en geeft het kwaad telkens nieuwe kansen. Jezus spreekt over “bekeren”: iets heel anders proberen.

Binnenhuisruimtelijke wijsheid neigt naar rationalisatie en buitenhuisruimtelijke wijsheid neigt naar slimheid. Beide zijn waardevol in het leven.

WAT BEN IK EIGENLIJK?

IK HEB DE RUIMTE

Ik ervaar mijzelf als een autonome bron van daden, van bewustzijn en van liefde. Hoe onafhankelijk van de hele schepping mijn "ik" is, is niet duidelijk. In India ziet men het onafhankelijke "ik" als de bron van kwaad. Je kunt ook zeggen dat het "ik" eigenlijk onmogelijk is en dat ik daarom uiteindelijk dood ga.

Maar bij mijn ik horen ook weer binnen- en buitencomponenten. Mijn "buiten" ervaar ik als dat deel van mijn persoonlijke identiteit dat al bewegend voeling houdt met mijn omgeving; mijn "binnen" ervaar ik als de blijvende identiteit van geboren zijn en die onderbouwd wordt door grote massa van gestolde ervaringen uit het verleden.

Mijn buitenkant is dat deel van mij waarmee ik de omringende werkelijkheid aanraak door middel van mijn activiteiten. Het is mijn wereld van waarnemen, aanpakken en afwegen; de wereld van mijn hoofd, mijn hand en mijn hart.

In de binnenkant bevindt zich een archiefruimte van alles wat ik gezien heb, gedaan en op waarde geschat. Mijn "ik" zit tussen dat buiten en binnen als in een cockpit, als een bron die alles werkelijk maakt.

De archief-functie binnen in mij is de "Herinnering". Deze befrist het heden en bewaart het in tijdloosheid. Deze ijskast is gigantisch en de voorraad opgespaarde ervaringen wordt onvoorstelbaar groot. Zo groeit er naast mijn levende naar buiten gekeerde werkelijkheid een complete wereld binnen in mij, wel afgeleid van de werkelijke wereld, maar toch anders. Mijn binnenwereld is er een van bevroren belevingen en oordelen die daarvan zijn afgeleid; totdat deze getest zijn aan de levende werkelijkheid zijn het vooroordelen. Deze gestolde binnenwereld is slechts gedeeltelijk waar en moet steeds gecorrigeerd worden.

Mijn naar buiten gerichte wezen is primair; mijn echte werkelijkheid is heden.

Mijn binnenwereld daarentegen is uiterst privé. Ik denk hem zelfs helemaal te kunnen verbergen voor anderen, hoewel dat te betwijfelen valt. In de menselijke maatschappij gaat men er van uit dat het uiterlijk een afspiege-

ling is van het innerlijk. Dit is slechts gedeeltelijk waar. En de mogelijkheid tot misleiding is een belangrijk element in de menselijke relaties. In een samenleving van kracht zou iemand met een zwakke uiterlijke kracht het onderspit moeten delven tegen een geweldenaar. In de natuur zien wij alom hoe de machteloze zich verweert door de machtige te misleiden. Wie niet sterk is moet slim zijn. Waarachtigheid kan toch niet betekenen dat je over moet geven aan de machtige? Mag je de machteloze zijn enige wapen afnemen? Hier ligt een probleem.

De opgespaarde ervaringen kunnen ook dienen als een proefgebied voor toekomstig handelen; wij hebben het dan over de verbeelding.

IK BREID MEZELF UIT DOOR VEROVEREN EN VASTHOUDEN

Mijn “ik” breid zichzelf uit als een olievlek en vestigt zich als een sediment of rif.

Onze naar buiten gekeerde identiteit probeert steeds meer greep te krijgen op onze omgeving. Wij verlengen onze zintuigen en onze ledematen; zo slagen wij er in om de beweging van de wereld steeds meer te naar onze hand te zetten en om te bouwen naar onze eigen inzichten. En wij proberen de steeds verdwijnende dingen meer permanentie te geven; dat wil eigenlijk zeggen: hun beweging stop te zetten.

Toch verdwijnt alles. Net zoals de dingen in de levende natuur ophouden te bestaan, zo hebben ook de dingen die wij in onze herinnering hebben opgeslagen niet het eeuwige leven. Langzaam vergeten we ons verleden. Wanneer het pijnlijke ervaringen betreft is vergeten iets goeds, een soort genezing. De West-Friese Almanak beweerde zelfs dat een goed geweten de vrucht is van een slecht geheugen. Sinds onheuglijke tijden hebben de mensen geprobeerd om hun geheugen uit te breiden.

“Schrijven” komt van een oud woord dat “krassen” betekent. Tekens werden in steen of op hout (“boek” komt van “beuk”) of leer of papyrus gekrast om herinneringen te bewaren. Zo ontstonden “geletterde” culturen naast “mondelling” culturen. Geletterdheid was een grote sprong voorwaarts. Maar terwijl de mensen meer en meer bouwden op het beschreven verleden, verzwakte hun oorspronkelijke herinneringskracht. Mensen in een orale cultuur hebben vaak een veel sterkere herinnering. Orale culturen bleven hun plaats behouden; terecht, want spreken en doen gebeurt

in het nu. Het levende woord is oraal. Het is nuttig om deze twee soorten van cultuur te vergelijken.

In orale cultuur wordt “vergeten” beschouwd als een natuurlijk feit; in een schrijfcultuur wordt vergeten minder getolereerd.

In orale cultuur verdwijnen fouten en ongerechtigheden van lieverlede; in een schrijfcultuur blijven ze; scripta manent.

In orale cultuur worden schulden langzaam omgevormd tot een soort vriendschap; in een schrijfcultuur blijven schulden op scherp staan, als munitie.

In orale cultuur is de werkelijkheid wankeler dan in een schrijfcultuur.

In orale cultuur is papier niet belangrijk tenzij als iets ritueels of magisch zoals een Heilig Boek; in een schrijfcultuur wordt papier god: alomtegenwoordig en alwetend.

In orale cultuur wordt rijkdom gevormd door dingen; in schrijfcultuur door bankpapier.

In orale cultuur geeft een levend persoon getuigenis; in schrijfcultuur een document, “zwart op wit”.

In orale cultuur zit het verleden in de geest van mensen; in schrijfcultuur in archieven.

In orale cultuur is wijsheid vervat in verhalen; in een schrijfcultuur in definities.

Analfabetisme wordt ten onrechte vaak verbonden met onkunde en armoede. Door lezen en schrijven worden de afmetingen van goede zowel als slechte dingen vergroot en verstevigd, maar niet noodzakelijk het wijsheidsgehalte. Echte wijsheid is oraal.

IK BEN VERDEELD OVER GEEST EN MATERIE

De persoonlijke kracht die ik ben werkt naar buiten toe om mijn vorm aan de omgeving op te leggen. Ik werk naar binnen toe om mijn verleden, mijn vergaarde ervaringen, voor de ondergang te behoeden. Ik ben een complexe persoonlijkheid. Waar ligt mijn eenheid, mijn eigenheid? Blijkbaar ergens binnen. Ik zit als een piloot verborgen in mijn hoofdkwartier ergens in mijn lichaam. Waar mijn lichaam is ben ik.

Oude Griekse filosofen hebben geprobeerd om onze eigenheid te plaatsen. Het leven intrigeerde hen mateloos. Ze zagen hoe bij het verdwijnen van het leven het lichaam verdroogt, hoe de woestijn door water tot leven komt, hoe sperma nat is. Ze gingen beweren dat alles op water terug te voeren is. (Thales)

Anderen zagen hoe een dood lichaam koud geworden is, de vonk uit het oog verdwenen. Zij zagen de machtige invloed van de zon. Dit bracht hen op het idee dat alles door vuur verlevendigd wordt (Heracleitos).

Plato componeerde een prachtig beeld.

Er is een groot Kosmisch Vuur, eeuwig en volledig, en zijn naam is God, de volheid van waarheid, goedheid en geluk. Er is ook een oerklomp van donkere, dode, bedrieglijke, kwalijke materie. Een vonk van dat eeuwig vuur werd in een klompje klei opgesloten: de schepping van de mens. Zijn ziel is de goddelijke vonk opgesloten in de gevangenis van het lichaam; de vonk wil terug naar het grote vuur. Alle aardse ontmoetingen slaan bij hem herinneringen los aan de volmaakte ideeën waar hij deel aan had voor hij geboren werd.

Hier worden grote wijsgerige ideeën gelanceerd, over de ziel die puur wil zijn en verlost wil worden van de boosheid van de materie. Aardse kennis is herinnering aan de eeuwigheid, en verbindt ons met God. Aardse liefde haakt naar de hemelse God.

Aristoteles beschouwde eveneens de dood. Hij zag hoe bij het verdwijnen van de ziel het lichaam ontbond ofwel zijn vorm verloor. Was het niet logisch om te concluderen dat de ziel de vorm van het lichaam was? Hij beschouwde geboorte. Hij zag hoe het ei reeds alle toekomstige vormen van de vogel bevatte. Hij concludeerde dat alle vormen uit materie kwamen, en dat materie zelf een verzameling van nog ongebornen vormen was. Door ons contact met andere wezens wekken wij nieuwe vormen ten leven; soms kidnappen wij de vormen van anderen. Kennis wordt gemaakt in de ontmoeting met andere wezens. Waarneming van en aandacht voor de vormen is van het allerhoogste belang.

Hier hebben we een eerste antwoord op de vraag wat geest en materie is, een vraag die mensen over de hele wereld bezig houdt. Plato's visie paste keurig in het Christendom; door de invloed van de H. Augustinus begon de Westerse Kerk zwaar over te hellen naar Plato. En daarmee de hele Europese cultuur. Plato's erfenis bevat altijd een dualisme: geest is goed, mate-

rie is slecht. Oost Afrika kent geen woorden voor geest en materie; zou dat op zich geen goede bijdrage zijn?

GEBEURT ER OOK NOG WAT?

Onze overwegingen geven flarden van inzicht over cultuur, over herinnering, over ons actieve leven, over onze geest en ons lichaam, als kleine stukjes van een grote legpuzzel. Maar wat is er nou eigenlijk aan de hand. Zit er een bedoeling achter de werkelijkheid?

Voor Plato is het: alle wezens worstelen om los te komen van de slechte materie en terug te keren tot de goddelijke perfectie.

Jezus formuleerde het op zijn kortst aldus: Gods koninkrijk van rechtvaardigheid en liefde moet op aarde gevestigd worden in een apotheose van nieuwe schepping.

Velen werden geïntrigeerd door het totaalbeeld van een levende kosmos.

Is de werkelijkheid geest, en materie bezinksel; of is werkelijkheid materie waar geest-dampen vanaf komen?

Hegel kiest voor een Wereldgeest die zich vervolmaakt door de verzoening van tegenstellingen. Verzoening gaat via de drietrap Stelling-Tegenstelling-Samenstelling.

Bergson dicht de werkelijkheid een vitaal elan toe dat zijn verleden van zich afschudt; en dit verleden is alles wat vaste structuur is, alle materie, alle dogmatiek, alle slavernij.

Teilhard de Chardin heeft een kosmisch tableau geschilderd waar alle kleuren van de wetenschap in voor komen; er is een wervelwind van ontwikkeling gaande op alle niveaus; die zal eindigen in de apotheose van Jezus als Omega-punt.

AFRIKAANSE BIJDAGEN

Bij beweging worden mensen van Afrika aangetrokken door het fenomeen ritme, patronen van beweging. Afrikanen in Amerika kwamen in aanraking met Europese muziek en herschreven die in termen van ritmiek. Dit gaf aanleiding tot een hele nieuwe muziekcultuur, Jazz. Dit zou op diverse andere levensgebieden kunnen gebeuren.

Wie zich overgeeft aan ritme raakt makkelijk in vreugdevolle vervoering. Vervoering en contemplatie zouden een verrijking zijn voor onze westerse beschaving. Zoals lopen omgetoverd wordt tot dansen, zo moduleert ken-

nis naar lachen, zo kalmeert zenuwachtigheid in Afrika naar rustig genieten. Dat zouden waardevolle elementen zijn.

De westelijke cultuur is bezeten van het idee van onderwerping en controle. Afrika is meer geïnteresseerd in de ontmoeting, ook met God. Bij het streven naar vrede is dit belangrijk. Wie ontmoeting hoog in het vaandel heeft zal zijn voordeel kunnen doen met een serieuze kennismaking met Aristoteles.

Geringe bijdrage? Een klein stukje kan bepalend zijn in een legpuzzel. Ook zullen we Plato's invloed moeten beperken terwille van aansluiting bij andere culturen. Met Aristoteles zullen we verder komen; die sluit ook beter bij Afrika aan.

THE END

Lezing gegeven aan de Vrienden van Pandipieri

te Oosterbeek

op 15 september 2007

Hans Burgman

P.O.Box 2011

40100 Kisumu

Kenia

Mobiel Kenia 07 23 344 553

e-mail Nederland : hansburgman@jozefmhm.nl

e-mail Kenia : hburgman@millhillear.com